

Względny charakter art. 740 k.c., do którego odwołał się skarżący (...) przesądza, że nie można przepisu tego – gdyby nawet przyjąć, że mógłby stanowić podstawę materialnoprawną przy ocenie roszczenia, będącego przedmiotem sporu – uznać za przepis kardynalny, wpisujący się w zasady praworządności

**Wyrok Sądu Najwyższego
z dnia 16 czerwca 2004 r.
III CK 97/04**

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Irena Gromska-Szuster

w sprawie z powództwa skarżącego D. Bank 24 S.A. przeciwko Domowi Maklerskiemu „P. N.” S.A. o uchylenie wyroku sądu polubownego, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 16 czerwca 2004 r., kasacji strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 5 września 2003 r., oddala kasację.

Uzasadnienie

Sąd Polubowny – Sąd Izby Domów Maklerskich po rozpoznaniu powództwa Domu Maklerskiego P. N. S.A. (dalej także jako „Dom Maklerski”) przeciwko D. Bankowi 24 S.A. (dalej także jako „Bank”) o ustalenie prawa, wyrokiem z dnia 2 maja 2002 r. ustalił, że pozwanemu Bankowi nie przysługuje wobec powodowego Domu Maklerskiego wierzytelność o zapłatę kwoty odsetek ustawowych od kwot, które zostały zdeponowane na jego rachunku bankowym prowadzonym przez stronę pozwaną. Sporne odsetki pochodzą z dokonanych przez subskrybenta zapłat związanych z zapisami na akcje pozwanego Banku, które były oferowane i zostały wprowadzone do obrotu publicznego przez pozwanego na podstawie umowy zawartej w dniu 18 lutego 2000 r. przez poprzedników prawnych obu stron.

Skargę o uchylenie tego wyroku wniósł pozwany Bank. Sąd Okręgowy – Sąd Gospodarczy rozpoznając tę skargę ustalił, że w umowie z dnia 18 lutego 2000 r. strony dokonały zapisu na Sąd Polubowny – Sąd Izby Domów Maklerskich w zakresie wszelkich sporów mogących wyniknąć z tej umowy. W okresie poprzedzającym postępowanie przed Sądem Polubownym toczyło się postępowanie przed Sądem Okręgowym – Sądem Gospodarczym, którego przedmiotem było żądanie Banku zasądzenia od Domu Maklerskiego odsetek od środków zgromadzonych przez Dom Maklerski na jego rachunku prowadzonym przez Bank – na podstawie umów z dnia 21 września 1999 r., 30 września 1999 r., 22 lutego 2000 r. i 22 marca 2000 r. Sąd Okręgowy uwzględniając powództwo w części, nie uwzględnił jednak podniesionego przez Bank zarzutu potrącenia wierzytelności, które zdaniem Banku przysługują mu z tytułu umowy o oferowanie z dnia 18 lutego 2000 r. Uznał, że ze względu na łączącą strony klauzulę arbitrażową wierzytelność z tytułu umowy z dnia 18 lutego 2000 r. podlega ocenie wyłącznie Sądu Polubownego.

Sąd Apelacyjny oddalając apelację wniesioną od powyższego wyroku wyraził w uzasadnieniu swego wyroku pogląd, że Domowi Maklerskiemu nie należą się odsetki od środków pieniężnych pochodzących z emisji akcji banków, mimo że zgromadzone zostały na jego rachunku bankowym.

Mając na względzie przytoczone ustalenia Sąd Okręgowy – Sąd Gospodarczy nie znalazł podstaw do uwzględnienia skargi o uchylenie wyroku Sądu Polubownego i wyrokiem z dnia 15 stycznia 2003 r. oddalił. Wniesioną przez Bank od powyższego wyroku apelację Sąd Apelacyjny oddalił.

Kasacja Banku oparta została na podstawie naruszenia art. 712 § 1 pkt 1 i 4 k.p.c. w zw. z art. 740 zd. drugie k.c., art. 365 § 1 k.p.c., art. 387 § 1 k.p.c., art. 714 k.p.c., art. 189 k.p.c., a także art. 233 § 1 w zw. z art. 391 § 1 oraz art. 382 k.p.c., a ponadto art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Zdaniem skarżącego naruszone zostały również art. 712 § 1 pkt 3 w zw. z art. 709 k.p.c. i art. 708 § 1 pkt 6 k.p.c. oraz § 101 Regulaminu Sądu Polubownego Izby Domów Maklerskich. Skarżący wnosil o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie temu Sądowi sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja pozbawiona jest uzasadnionych podstaw.

Utrata mocy zapisu na sąd polubowny jako skutku wygaśnięcia umowy nie nastąpiła. Sąd Apelacyjny trafnie zinterpretował klauzulę arbitrażową i doszedł do prawidłowego stwierdzenia, że zapis na sąd polubowny nie został ograniczony terminem obowiązywania umowy; obejmował wszystkie spory mogące powstać z umowy z dnia 18 lutego 2000 r. Art. 712 § 1 pkt 1 k.p.c. nie został więc naruszony.

Sąd Apelacyjny również trafnie zwrócił uwagę na fakt doręczenia Bankowi w dniu 15 lipca 2000 r. odpisu wyroku podpisanego przez arbitrów orzekających w sprawie. Opieranie zatem kasacji na podstawie naruszenia art. 712 § 1 pkt 3 k.p.c. w zw. z art. 709 i 708 § 1 pkt 6 k.p.c. i § 101 regulaminu Sądu Polubownego nie znajduje uzasadnienia.

Powoływanie się na uchybienia przed Sądem Polubownym nie może stanowić uzasadnionej podstawy kasacji, która jest środkiem odwoławczym od wyroku wydanego – w rozpoznawanym przypadku – przez Sąd Apelacyjny. Rozpoznając zarzut naruszenia art. 365 § 1 i art. 366 k.p.c., mimo że zarzut ten został wadliwie skonstruowany, podzielić należało stanowisko Sądu Apelacyjnego, który podkreślił, że pogląd prawny wyrażony przez Sąd Apelacyjny w sprawie [...], w której Bank dochodził od Domu Maklerskiego zapłaty odsetek z umowy rachunku bankowego nie mógł wiązać Sądów orzekających w sprawie niniejszej. Sąd Apelacyjny trafnie zauważył, że w obu sprawach brak jest tożsamości przedmiotu sporu, co wyłącza zgłoszony zarzut obejścia powagi rzeczy osądzonej.

Nie został naruszony art. 189 k.p.c. Wbrew ocenie strony skarżącej Dom Maklerski miał interes w wytoczeniu powództwa o ustalenie, że Bankowi nie przysługuje wierzytelność o zapłatę odsetek, mimo że we wcześniej zapadłym prawomocnym wyroku roszczenie Banku o zapłatę odsetek zostało częściowo uwzględnione. Sąd Apelacyjny wskazując – jak już zaznaczono – na brak tożsamości przedmiotu sporu w obu sprawach trafnie zaznaczył, że w pierwszej z nich dochodzone roszczenie wynikało z kilku umów rachunku bankowego, natomiast w rozpoznawanej sprawie roszczenie dotyczy ustalenia, że w łączącej strony umowie z dnia 18 lutego 2000 r. o oferowanie elementem przedmiotowo istotnym nie jest wierzytelność odsetkowa ustalona od kwot, które zostały zdeponowane na rachunkach bankowych Domu Maklerskiego z wpłat inwestora subskrybenta dokonanych w związku ze złożeniem przez niego zapisów na akcje Banku oferowanych i wprowadzonych do obrotu publicznego przez Dom Maklerski.

Bezzasadny jest także zarzut naruszenia art. 712 § 1 pkt 4 k.p.c. Nie ma racji skarżący Bank twierdząc, że rzeczą Sądu Polubownego było rozstrzygnięcie jedynie kwestii

prawnej dotyczącej instytucji potrącenia, co miałyby oznaczać, że w rozpoznawanej sprawie Sąd Najwyższy powinien – w celu zachowania jednolitej linii orzecznictwa – przyjąć pogląd prawny wyrażony w wyroku z dnia 28 kwietnia 2000 r., II CKN 267/00, OSNC 2000, nr 11, poz. 203. W wyroku tym Sąd Najwyższy stwierdził, że wyrok sądu polubownego, ustalający skuteczność potrącenia z naruszeniem art. 505 pkt 1 k.c. w zw. z art. 14 ust. 3a ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, uchybia praworządności. Doszukiwanie się podobieństw w obu sprawach, a także przeciwstawianie powołanego wyroku dotychczasowej wykładni art. 712 § 1 pkt 4 k.p.c. prezentowanej we wcześniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz w doktrynie, jest zwykłym nieporozumieniem. W powołanym wyroku Sąd Najwyższy, tak jak we wcześniejszych swych orzeczeniach podkreślił, że „naruszenie prawa przez sąd polubowny tylko wtedy uzasadnia uchylenie wyroku tego sądu, gdy łączy się z uchybieniem praworządności”. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą kasację, podzielając to niezmiennie stanowisko prezentowane w judykaturze i doktrynie, nie dopatrył się naruszenia przez Sąd Polubowny prawa nie tylko w stopniu uchybiającym praworządności, ale nie stwierdził, aby prawo w ogóle zostało naruszone. **Względny charakter art. 740 k.c., do którego odwołał się skarżący Bank przesądza, że nie można przepisu tego – gdyby nawet przyjąć, że mógłby stanowić podstawę materialnoprawną przy ocenie roszczenia, będącego przedmiotem sporu – uznać za przepis kardynalny, wpisujący się w zasady praworządności.**

Dokonując kontroli wyroku Sądu Polubownego nie można nie dojść do wniosku, że skoro strony łączyły dwa odrębne stosunki prawne, na powstanie których Bank występując w podwójnej roli (remitenta i prowadzącego rachunek) przyzwolił, godząc się z jednej strony na oprocentowanie środków gromadzonych na rachunku i nie zastrzegając z drugiej strony na swoją rzecz prawa do tych odsetek w umowie o oferowanie, to nie może stanowić podstawy do przyznania Bankowi tytułu do tych odsetek samo istnienie funkcjonalnego związku między tymi stosunkami prawnymi. Sąd Polubowny trafnie zauważył, że umowa rachunku została zawarta wcześniej niż umowa o oferowanie. Bank miał zatem świadomość, iż od środków gromadzonych na rachunku naliczane będą odsetki, mógł więc w umowie o oferowanie zastrzec tytuł do odsetek. Przyjęta przez Sąd Polubowny i zaakceptowana przez oba sądy powszechne wykładnia oświadczeń woli stron umowy o oferowanie nie pozostaje w sprzeczności z art. 65 § 2 k.c. (notabene nie powołanym w kasacji), ani z zasadą swobody umów wyrażoną w art. 353¹ k.c. Sąd Polubowny odwołał się ponadto do zwyczajów utartych na rynku papierów wartościowych, zgodnie z którymi odsetki od wpłat na akcje remitentów

należą się Domowi Maklerskiemu jako posiadaczowi rachunku i stanowią jego przychód finansowy. Wobec tego, że przepisy kodeksu cywilnego pozwalają – przy kształtowaniu treści stosunku prawnego – na odwołanie się do zwyczajów, a ponadto obowiązuje – jak już zaznaczono – zasada swobody umów, to przyjęta przez Sąd Polubowny interpretacja spornej umowy i w konsekwencji wyrok tego Sądu nie uchybia praworządności. Nie było uzasadnionych podstaw, aby zarówno Sąd Okręgowy, jak i Sąd Apelacyjny zakwestionowały ten wyrok, zwłaszcza że przedmiotem postępowania wywołanego skargą o uchylenie wyroku sądu polubownego nie jest merytoryczna weryfikacja rozstrzygnięcia takiego sądu.

Z tych wszystkich względów należało kasację oddalić (art. 393¹² k.p.c.).

Źródło: Biuro Studiów i Analiz Sądu Najwyższego